

TERO HALONEN

LEO MECHELIN

Vuodet 1839–1860

***”Kaikki tulevaisuudensuunnitelmani
liittyvät yhteen pääasiaan: siihen,
että kykyjeni mukaan hyödyttäisin
isänmaatani.”***

Leo Mechelin 17-vuotiaana syksyllä 1857

Tero Halonen

LEO MECHELIN
Vuodet 1839–1860

Nimikkeen automaattinen analysointi tietojen, erityisesti mallien, trendien ja korrelaatioiden, saamiseksi tekijänoikeuslain 13b § ("tekstin- ja tiedonlouhinta") mukaisesti on kielletty.

© 2026 Tero Halonen

Kannen suunnittelu: Tero Halonen
Sisuksen taitto: Tero Halonen

Etukannen valokuva: Maisteri Leo Mechelin vuonna 1860

Kustantaja: BoD · Books on Demand, Mannerheimintie 12
B, 00100 Helsinki, bod@bod.fi
Valmistaja: Libri Plureos GmbH, Friedensallee 273,
22763 Hampuri, Saksa

ISBN: 978-952-89-2246-9

Tämän kirjan tekemistä ovat tukeneet:

NIILO HELANDERIN
SÄÄTIÖ

**ELLA & GEORG
EHRNROOTHIN**

— *Säätiö* —

SUOMEN
TIETOKIRJAILIJAT RY

Taiteen edistämiskeskus
Centret för konstfrämjande
Arts Promotion Centre Finland

Sisällysluettelo

Johdanto.....	8
Leo Mechelinin keskeisiä elämäntapahtumia 1839–1860.....	12
I Varhainen ympäristö	14
Suku, perhe ja vanhemmat	15
Sisarukset	24
Sukulaiset ja tuttavaperheet	31
Haminan ja kadettikoulun maailma.....	37
Kesänvietto Malinassa	47
II Leikkijä ja koululainen	54
Lasten leikit	55
Mechelinien kotikoulu	59
Haminan yläalkeiskoulun priimus.....	64
III Matkustaja ja nuori patriootti	68
Varhaiset matkat.....	69
Kesän 1854 kiertomatka Lounais-Suomeen...	72
Karjalan-matka 1857 ja isänmaallisuuden herääminen	80
IV Ylioppilas.....	92
Valmistautuminen ylioppilastutkintoon	93
Ylioppilastutkinto 1856	100
Opintojen arki.....	104

V Liberaali kulttuuriradikaali	108
Radikalismi herää	109
Ystäväpiiri ja yliopisto-opettajat	113
Syksyn 1857 yliopistokriisi	123
VI Laulaja, libretisti ja runoilija	130
Teatteriskandaali	131
Oopperalibretistinä.....	141
Itsenäistynvä intellektuelli.....	149
Pako Karhusuolle kotiopettajaksi	154
VII Maisteri.....	178
Kandidaatin tutkinto.....	179
Promootion odotus	195
Promootiopäivät	201
Promootion jälkeen	208
Nuoruusvuosien muisto	212
Lähteet ja kirjallisuus	216
Henkilöhakemisto.....	219

JOHDANTO

Leo Mechelin (1839–1914) kuuluu Suomen historian merkkihenkilöihin: hän oli Suomen ensimmäinen pääministeri eli ensimmäisen poliittisen hallituksen johtaja ja vaikutti poliitikkona, oikeusoppineena, senaattorina, taouselämän uudistajana ja Suomen autonomisen aseman puolustajana.

Leo Mechelin ei kirjoittanut omaelämäkertaa. Siksi hänen omien ajatustensa elämäkerta tulee rekonstruoida kirjeistä, päiväkirja- ja almanakkamerkinnöistä, matkakuvauksista ja muista hänen omista kirjoituksistaan. Ne avaavat näkymän siihen, miten hän tarkasteli itseään, läheisiään ja ympäröivää maailmaa.

Tämä kirja luo Leo Mechelinin omien kirjoitusten ja kirjoitettujen elämäkertojen pohjalta kuvan hänen lapsuudestaan ja nuoruudestaan vuosina 1839–1860 sekä seuraa hänen kasvuaan haminalaisesta säätyläislapsesta julkisiin tehtäviin suuntautuvaksi maisteriksi. Leo Mechelinin lapsuus ja nuoruus ovat tärkeitä siksi, että niissä hahmottuvat ne muistot sekä henkiset rakenteet, joiden varaan hänen myöhempi julkinen poliittinen toimintansa rakentui. Nuoruus on ymmärrettävä kehitysvaiheena, jossa itseymmärrys, sivistys ja kriittinen ajattelu sekä isänmaanrakkaus kehittyivät vähitellen.

Kirja tarkastelee Mechelinin kasvua sekä hänen omien kokemustensa että autonomisen Suomen säätyläis- ja sivistyskulttuurin kautta: varhaisvuodet avaavat harvinaisen näkymän 1800-luvun suomalaisen säätyläisnuoren maailmaan.

Aluksi huomion kohteena on Mechelinin lapsuudenkodin ja kasvatuksen vaikutus. Säätyläis-, virkamies- ja sivistyskodin perintö antoi Leo Mechelinille käsityksen asemasta, työstä ja velvollisuudesta. Sisarukset, sukulaiset ja ystävät muodostivat verkoston, jossa hän oppi läheisyyttä, vastuuta ja seurustelutapoja. Monikielinen kotikasvatus, koulut ja myöhemmät opinnot vahvistivat hänen valmiuksiaan.

Mechelinin varhaisvuodet sijoittuivat autonomisen Suomen murroskauteen 1850-luvulla. Krimin sota toi vuosina 1854–1855 suurvaltapolitiikan Suomen rannikolle, ja keisari Nikolai I:n hallituskauden konservatiivinen järjestys vaihtui vuonna 1855 keisari Aleksanteri II:n uudistuskaudeksi. Yhteiskunnallinen keskustelu vilkastui ja säätyvaltiopäivien koollekutsumista alettiin odottaa. Koulutusjärjestelmä, yliopisto ja kansallinen ajattelu muuttuivat ja kehittyivät.

Henkilökohtainen kasvu liittyi aikakauden yhteiskunnalliseen murrokseen ja eri ympäristöihin. Haminan sotilaallinen ja monikielinen ympäristö tutustutti Leo

Mechelinin keisarilliseen hallintoon, virkamiesmaailmaan ja säätyläiseen seurapiiriin. Keisarillinen Aleksanterin-yliopisto toi hänet opiskelijapolitiikan, viranomaistarkkailun ja liberaalien kulttuuripiirien yhteyteen sekä johdatti hänet humanistiseen ja tieteelliseen tarkasteluun sekä aatteelliseen keskusteluun. Matkat Suomen eri alueille näyttivät hänelle maisemien ohella kansan elinoloja, suomen kielen merkityksen ja hallinnollisen vallankäytön seurauksia. Musiikki ja teatteri kehittivät hänen esteettistä ajatteluaan, ilmaisukykyään ja valmiuttaan julkiseen esiintymiseen. Näissä nuoruuden kokemuksissa muotoutuivat hänen myöhemmän demokraattisen liberalisminsa, oikeudellisen ajattelunsa ja kansallisen velvollisuudentuntonsa perusteet.

Leo Mechelinin laaja lähdeaineisto avaa hänen varhaisvuotensa sekä yksilöllisenä kokemuksena että osana 1800-luvun suomalaisen säätyläistön historiaa. Elämäkertatutkimuksessa suomalaisen säätyläisnuoren ja herrasväkeen kuuluneen lapsen elämä on jäänyt vähälle huomiolle.

Kirjeet ja muut kirjoitukset ovat sekä kokemusten kuvauksia että sosiaalisesti muotoutuneita itse-esityksiä. Niiden vastaanottajat, kirjoitushetket ja lajikonventiot vaikuttivat siihen, millaisen kuvan Mechelin rakensi itsestään. Rinnakkain luettuina lähteet näyttävät nuoruuden kesken-eräisenä vaiheena, jossa hän jäsensi tunteitaan, kykyjään ja

kunnianhimoaan ilman myöhemmän valtiomiehen valmistusta näkökulmaa.

Kirjoittamisen runsaus kertoo säätyläisympäristöstä, jossa koulutus, kielitaito ja kirjalliset mallit tekivät itseilmaisusta etuoikeuden ja velvollisuuden. Samalla aineistossa näkyy lapsen oma katse. Mechelinien kodissa Leo oli kehittyvä yksilö: hän sai hoivaa, opetusta ja mahdollisuuksia ilmaista itseään, ja vanhemmat seurasivat hänen edistymistään tarkasti. Perheen kulttuuriset ja sivistykselliset voimavarat avasivat hänelle poikkeuksellisen laajat kehitysmahdollisuudet.

Perheen asema avasi Leolle pääsyn seurapiirien ja laajojen verkostojen maailmaan, joka jäi useimmille kansanlapsille etäiseksi. Hän oppi tarkastelemaan yhteiskuntaa koulutuksen, kulttuurin, liikkumisen vapauden ja vaikutusvaltaisten yhteyksien tarjoamasta asemasta. Perhe opetti, etteivät saadut mahdollisuudet oikeuttaneet joutilaisuuteen. Niihin liittyi ahkeruuden, itsehallinnan, hyvän käytöksen ja lahjojen määrätietoisin kehittämisen vaatimus. Kykyjen tuli palvella omaa menestystä laajempaa päämäärää, yhteistä hyvää ja kansakuntaa. Tästä kehittyi Mechelinin elämää ohjannut moraalinen periaate, jonka hän pyrki myöhemmin muuttamaan julkiseksi toiminnaksi.

LEO MECHELININ KESKEISIÄ ELÄMÄNTAPAHTUMIA 1839–1860

24.11.1839 – Leopold Henrik Stanislaus Mechelin syntyi Haminassa

1846 – aloitti koulunkäynnin Forsblomin tyttökoulussa

1848 – jatkoi opintojaan kotikoulussa

25.7.–1.8.1851 – matkusti Karjalassa

24.8.1851 – aloitti Haminan yläalkeiskoulussa

17.6.1853 – suoritti Haminan yläalkeiskoulun oppimäärän priimuksena

30.5.–17.9.1854 – teki kiertomatkan Lounais-Suomessa

7.2.1856 – suoritti ylioppilastutkinnon korkeimmalla arvosanalla ja kirjautui Keisarilliseen Aleksanterin-yliopistoon

Kesä 1857 – matkusti Karjalassa

1858 – kirjoitti *Gustaf och Bertha* -libreton

Kevät 1858 – esiintyi *Dramatiskt ditt och datt* -ylioppilasnäytelmässä

1859 – työskenteli kotiopettajana Karhusuolla

1860 – valmistui filosofian kandidaatiksi 18.5.1860 ja promovoitiin filosofian maisteriksi 31.5.1860

I

VARHAINEN YMPÄRISTÖ

Suku, perhe ja vanhemmat

Leo Mechelin syntyi Haminassa marraskuussa 1839 oppineeseen säätyläisperheeseen, jonka asema perustui koulutukseen, virkapalvelukseen ja sosiaaliin verkostoihin. Mechelinien perhe kuului kaupungin herrasväkeen ja säätyläistöön, mutta sen taloudelliset mahdollisuudet olivat rajalliset. Kunniallisen aseman säilyttäminen vaati säästäväisyyttä, järjestystä ja jatkuvaa työntekoa. Koulutuksesta tuli tässä ympäristössä aineellista omaisuutta pysyvämpi pääoma ja lasten tulevaisuuden tärkein turva.

Perhetaustassa yhdistyivät kahden suvun päälinjat. Mechelinien suku toi mukanaan pappis- ja virkamiesoppineisuuden perinnön. Isoisä Henrik Johan Mechelinin (1774–1840) eteneminen filosofian maisteriksi ja tohtoriksi, Jaakkiman kirkkoherraksi ja lääninrovastiksi antoi koulutukselle tärkeän merkityksen suvussa. Oppineisuus ulottui myös suvun naisiin. Latinantaidostaan tunnettu täti Charlotta Mechelin (avioiduttuaan Brofeldt, kirjailija Juhani Ahon isoäiti) osoittaa, että kirjallinen sivistys kuului perheen ihanteisiin laajemmin kuin vain yliopistoon johtaneessa mieslinjassa.

Äidin Sagulin-suku sekä hänen ensimmäisen avioliittonsa kautta perhepiiriin kuuluneet Costianderit liittivät kodin Vanhan Suomen monikieliseen kaupunki-

sivistykseen sekä Viipurin, Karjalan ja laajempien säätyläisverkostojen yhteyteen. Äidinpuoleinen Sagulinien tausta toi perheeseen saksalaisen tyttökoulusivistyksen, musiikin, ranskan kielen ja Viipurin seuraelämän ja kulttuurin vaikutteita. Costianderit laajensivat perhepiiriä Haminan ulkopuoliseen virkamiesmaailmaan. Eri sukujen perinteiden yhdistelmä teki Mechelinien kodista sivistyspaikan, jossa oppineisuus, monikielisyys ja kulttuuri kuuluivat yhteen ja tukivat toisiaan.

Haminassa perheen koti sijaitsi kadettikoulun yhteydessä. Koulu kokosi ympärilleen muita säätyläisiä eli opettajia, upseereita, kadetteja, virkamiehiä ja heidän perheitään ja näin teki Mechelineistä osan kaupungin näkyvää herrasväkeä. Kodin arki liittyi läheisesti sotilas- ja virkamiesverkostoihin, ja kadettikoulun vierailut, tarkastukset ja juhlat tekivät sääty-yhteiskunnan asemat lapsille varhain tutuiksi.

Perheen yhteiskunnallista asemaa määritti säätyläisen arvokkuuden ja taloudellisen niukkuuden välinen jännite. Perheen statuksen säilyttäminen ja ylläpitäminen vaati kurinalaista taloudenpitoa. Tämä jännite teki säätyläisyydestä Leo Mechelinin kasvatuksessa velvollisuuden. Saatuihin mahdollisuuksiin tuli vastata ahkeruudella, hyvällä käytöksellä ja kyvyllä hallita itseään. Lahjakkuudella oli

Leo Mechelin (1839–1914) tunnetaan Suomen ensimmäisenä pääministerinä, senaattorina, oikeusoppineena ja Suomen autonomisen aseman puolustajana. Mutta millainen oli tuleva yhteiskunnallinen vaikuttaja ennen julkista uraansa? Elämäkerta seuraa Mechelinin lapsuutta ja nuoruutta vuosina 1839–1860: hänen kasvuaan Haminan säätyläiskodin lahjakkaasta pojasta ylioppilaaksi, omaa elämäntehtäväänsä etsiväksi nuoreksi mieheksi ja filosofian maisteriksi.

Leo Mechelinin kirjeet ja muut kirjoitukset avaavat harvinaisen näkymän 1800-luvun suomalaisen säätyläislapsen ja nuoren maailmaan. Samalla kirja tarkastelee Mechelinin elämää 1800-luvun puolivälin Suomessa hänen oman katseensa kautta: millaiseksi lapsuus rakentui, miten nuori koki ympäriöivän yhteiskunnan ja millaiset mahdollisuudet hänellä oli kasvaa ja kehittyä vapaasti omaksi itsekseen. Kodin monikielinen sivistys, Haminan kadettikoulun ympäristö, matkat eri puolille Suomea, yliopisto-opinnot sekä musiikki, teatteri ja kirjallisuus muovasivat Leo Mechelinin ajattelua.

Elämäkerta näyttää, kuinka kirjallisuudesta ja näyttämötaiteesta innostuneen kulttuuriradikaalin nuorukaisen maailmankuva alkoi vähitellen suuntautua kohti yhteiskunnallista vastuuta, oikeudenmukaisuutta ja isänmaan palvelemista. Mechelinin varhaisvuosissa hahmottuvat jo ne sivistyksen, vapauden, laillisuuden ja kansalaisvastuun ihanteet, jotka ohjasivat hänen myöhempää elämäntyötään. Samalla kirja kertoo nuoruudesta etsinnän, ristiriitojen ja kasvun aikana – vuosista, jolloin tulevan valtiomiehen ajattelun perusta syntyi.

